

ԼՍԵՐԻԿԱՅ

գացած են հոն նոր վերադարձները մեջ ինկած են : Կղզիին բերիկ բնակիչները Լահիւզ բնակած տեղը կոչենք՝ և հոն բնակող գաղթականները փախուցուցեր , արտերնին աւերաշիրեր , և տներնուն և ագարակներնուն մեջը գտած բաներնին յափշտակեր են : Սոյն կուսակալ իշխանին զօրք ստանց վրայ երթալը կարող եղեր է ասանց բրած գեղաթիւնները և թշնամութիւնները գողգողեցնելու : Կը վարկաբանութիւնը որ այս զօրքը իրենց տեղը քաշուելուն պէս բնիկ կղզեցիները նորէն իրենց թշնամութեան գործքերը կ'ըսկոյն : Այն կղզեցի ուրիշ տեղը բնակող գաղթականները աւելի հանգարտ և խաղաղ վիճակի մեջ են : Այս բուրբ փետրար 28 էն են : Բայց մարտի 14ին նոր Օգոստոսյէն գրուած նամակները կ'իմաւրեն որ թշնամութիւնները վերցած են , և խաղաղութիւնը տիրած է բոլոր կղզեցի գաղթականներուն մեջ :

ԻԶԼԱՆՏ : Այս կղզին Հէքլա բնակած լեռը՝ որ երեւելի հրաբուխներէն մէկն է , և անցածները կրակ դուրս տալ սկսեցեր էր ինչպէս որ ասուն առան կ'ընէր , յունիսին երկուքէն սկսեցաւ այն կը բազրէր գողգողեցնելու : Եւ Կէսէր բնակած աղբիւրը , որ տաք ջուր կը բղկէր , և Հէքլայի հրաբուխը բռնկեցած ասունէն 'ի վեր ցամքած էր , սկսեցեր է նորէն վաղել , ջուրը առաջինին պէս տաք , և առաւուր թիւնն ալ նոյն : Տանիմարայէն և Կէսէի երկրէն իմաստուն բնագետ մարդիկ քաջեր էին ի գէշտաւ կղզիին Ռեյլեակալ քաղաքը , Հէքլա լեռանը վրայ բնակչական բնակութիւնները ընելու համար , բայց հեղեղի պէս անձրեւներէն և մշուշէն ժամանակ չեն ունեցած քննութիւն մը ընելու : Հրաբուխին կողմերը մշուշը չի պակսիր :

ԲԱՓՐԱՍՏԱՆ : Այս տեղը գրուելու լուրերը մայիս 19ին գրուած են Վրէլի բարեյուսոյ բնակած քաղաքէն :

Բաֆրերը Պլոք Տրիֆք քաղաքին բովերը կեցած անգղիացիներուն բանակին վրայ յարձակելով՝ զօրաց պաշար բլրաւ համար սրբան անասուններ կային նէ ամէնէն ալ յափշտակեցին հետերնին տարին : Անգղիացի զօրաց հարկ եղաւ Վ իրօրու բնակած տեղը ձգել թրթալ , և Պոթա տեղը բանակիլ : Ուրիշ տեղեր ալ թշնամութեան գեղմ գնել պէտք կ'ըլլար . ամէն տեղ Բաֆրերը բազմութեամբ կուգային . գըտած անասունները կը քէլին կը տանէին , և անգղիացիները կ'ըստանէին : Ասանկ ծեծ կըլուքի մը մեջ կապարեայ գընտակ մը Պ . Սուրէյ զօրացեալին գըլ խուս եկաւ , մէկ գիւն մտաւ և մէկալ գիւն եկաւ : Այս մարդս այն կողմերուն կառավարչին մօտիկ աղ գականէն էր : Օրիֆանդս Հէք բնակած տեղը Բաֆրերը 500 գըլու անասուն յափշտակելէն զատ ուրիշ շատ փնտնեց ալ հաղորդեցին : Բրուայ Փօնդէյն գեղին տունները ամէնն ալ այրեցին : Ալ թէպէտ այս անգամ անգղիացիներուն ուժով յարձակմանը չի կրնար զիմանալ իրենց ալ հարկ եղաւ փախել : Բայց փախած ատենին անգղիացիներուն կը սոսկային . մի պարծիք թէ մեղը յաղթեցին , կ'երթանք աւելի բազմութեամբ կուգամք , և վեժնիս ձեռքէ կ'առնեմք : Ալ խօսքերնուն վրայ ալ կեցան , քանիչնոյն գիւղերը բազմութեամբ եկան անգղիացիներուն վրայ : Անգղիացիները որ գեղջ էին և աղէկ պահպանութիւն կ'ընէին , ասանց գեղմ եկան , յաղթեցին , խել մը մարդ մեռցուցին և մնացածները փախուցան : Բայց իրենց կողմէն ալ մարդիկ և ձիեր վիրաւորուեցան : Բաֆրերը Սոյտուրէյքարը գիւղին անասունները ամէնն ալ յափշտակեցին տարին , և անգղիացիները խաղաղութեամբ իրենց բազմութեամբ կողմէն ունեցած ուժերնուն հետը նենգութիւն և վարկաբանութիւն ալ բանեցնելով երբ որ անգղիացի զօրաց կեցած տեղը կը մօտենան նէ՝ անգղիացի զօրաց պէս կարմիր աւիֆօմա կը հագնեն , որպէս զի անգղիացի կարծուին հեռուէն , որ զօրքը փախչելու կամ պատուաւ գըտնուելու ժամանակ չունենան : Այս լաթերով փախած ատենին ալ օգուտ կը տեսնեն : Յայտնի է որ թէ որ հիմակուան չափ զօրքով մնաց նէ Բաֆրատան , Բաֆրերը անգղիացիներէն շատ բան պիտի յափշտակեն , շատ տեղ պիտի աւերաշիրէն , շատ մարդ պիտի սպանեն , և շատ նեղութիւն պիտի տան :

Բանի որ Սըր Մարիէս Սոքքէնսգըրու մայն կողմերու զօրաց ընդհանուր ուղարկուելու եղաւ , այն տեղի անգղիացիները տար բռնած եղանակը տեսնելով , որ Բաֆրերուն ընելու փնտնեցումն առաջը ըստ մասին առաւ , փտահութիւն մը ստացան մօտ ատեններս այն վայրենիներէն հանգչելու : Վրէլի բարեյուսոյ քաղաքն ալ կամաւոր զօրք կը գըրուին , և գըլուները առանց ժամանակ անցնելու պատու բազմին տեղը կ'երթան :

ՄԵՐՍԻՒՐՕ : Սոյն տեղը նահանգաց կառավարութեան կողմէն Սէքսթիլի վրայ պատերազմի գալով Ղէնէնալ թաղարմը միշտ Սաղամոնայի բովերը կը կենայ իր բանակով , և պատերազմելու պատուաւ թեանց վրայ էր . որ յուլիսի 7ին պիտի պատերազմէր : Սէքսթիլի զօրացեալ Ղէնէնալ Բարետէն ալ 8000 ընտիր Սէքսթիլի զօրքով Սոնդէրէյ կը կենար , և այն տեղը ամրացնելու վրայ էր : Ղէնէնալ Հէքլայէն որուն համար կը կարծուին թէ Սէքսթիլի կառավարութեան նախագահ ընտրուած է , ուրիշ խումբ մը զօրքով գէպ 'ի սահմանագլուխը ձամբար եկած էր : Սէքսթիլի մէջ ըստակ ունեցող քաղաքները (սաղաքները) կ'ուզէին որ Սոյն տեղը հետ պատերազմը յաղթութեամբ առաջ երթայ . Սէքսթիլի կառավարութիւնը յուսահատելով ետ չի կայնի , և Սոյն տեղը նահանգի կառավարութիւնը չի յառաջանայ . անոր համար Սէքսթիլի կառավարութեանը կանխիկ երկու միլիոն սոլդար տուին : Կիւղեցականներն ալ իրենց մեջը ստակ ժողովեցին հասարակաց գանձուն օգնելու համար :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳ : Կռիւր տակաւին կը տեւէ Սէքսթիլի հետ : Սոյն տեղը նահանգաց կառավարութիւնը շարունակ ուժ տալու վրայ է թաղարմը զօրացեալին , որ Սէքսթիլի գէպ պատերազմի գացած է . և իր հրամանին տակը 15000 զօրք ունի , և իրեն բնակարան բրած է Բամբիո ըստած պղտիկ քաղաքը , Սաղամոնայէն զատ : Եւ ինչպէս Բալիֆօնիայի վրայ ալ խումբ մը զօրք յամարին կ'աղմէն և խումբ մըն ալ ծովուն կողմէն կը խրուին , որ այս ընդարձակ երկրիս ալ տիրեն : Օրքը անանկ պայման գրած են որ այն երկիրը առնելէն ետքը զինուորական գործքէն ազատ ըլլան . և կառավարութիւնն ալ խոստացած է անանց այն երկրէն ամէն մէկուն իրեն հարկը յիստանական լծաւ գետին շնորհել իրենց պարգեւ : Եւ ինչպէս կ'երեւի որ Բալիֆօնիայի երկիրը առնելուն վրայ ամերիկացիք շատ փտահ են , միւնչեւ անգամ այն երկիրը խրկած մարդիկին աւելի գաղթականի պէս կը խրուին , քան թէ զինուորի պէս :

Սէկ գիւնն այս բաներս ասանկ ընեն իբէն՝ մէկ գիւնէն ալ Սէքսթիլի ծովուն մէջ նաւերնին շտուգնելու վրայ են . և շատ չանցնիր՝ հոն կ'ուսնենան չորս հատ խոշոր պատերազմական նաւ . առանց համբելու բազմութիւն մանր նաւերը : Ամերիկացիները այս պատերազմիս անանկ եռանդ մը կը ցըցնեն որ քիչ ատենի մէջ շատ գիւղի բան է երկու բանակ շնորհել յամարային զօրքով . մէկը Սէքսթիլի և մէկալը Սոնդէրէյի վրայ , և ծովու զօրքն ալ շտուգնելով Սէն Ժան Տ'ուրու և Վէնա Բաուզ ծովեղբեայ քաղաքներուն տիրել : Ամերիկացեայ եռանդը անկէց հասկըցիր , որ Պ . Վէյպրէի տղան անգամ կամաւոր զօրաց կարգը մտած է . և այս Պ . Վէյպրէրը՝ Ամերիկայի կառավարութեան նախագահ Պ . Ֆօլքին թշնամի է :

Նախագահը ուրիշ զօրաւոր թշնամիներ ալ ունի . բայց կառավարութեան ատենին մէջ քանի որ Սէքսթիլի խօսք բացվի՝ ամենեւին նախագահին խօսքը զիմաւորող չըլլար . և պէտք եղած ըստակն ալ ուղղելուն պէս յօժարակամ կուտան : Խորհուրդին մէջ մօքերնին յայտնի բացած են . Սէքսթիլի երկրէն իրենց հասարակապետութեանը պէտք եղաւ ծի չափ տեղ պիտի առնեն . մնացած տեղերն ալ առնելու ուրիշ ատենի պիտի թողուն :

Սէքսթիլի մէջ քաղաքական խռովութիւն կայ . և ամէնքը մէկ տեղ գալով գործերնին առաջ տանելու գըլու մը ընտրած չեն :

ՄՕՆԹԵՎԻՏԵՕ : Բարիէ Կիւրիէ օրագիրը՝ Սոնթեյլիտէ քաղաքին հիմակուան վիճակին վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ :

« Սոնթեյլիտէ օրագիրը մէկ արտաւայտ կ'ըստու հակառակ բաներով լեցուն կերպարանք մը կը ցըցընէ : Կ'երեւէ որ այսքան երկար ատեն պաշարուած մնալէն ետքը խեղճութեան և յուսահատութեան վերջին աստիճանը հասած պիտի ըլլար : Բայց իրօք անանկ չէ՝ Վաճառականութիւնը շատ ծաղկեալ է . նաւահանգիստը նաւերը միշտ կը շարժին . որը կ'երթայ , որը կուգայ . ինչպէս որ օրական յուշակներէն կը հասկըցուի : Բաղադրին օրագիրները աղէկ տպուած են , բայց չենուածքնին առաւել աղէկ է . և ըսելիքնին աներկիւղ կը խօսին : Բաղադրին գըռնէն գուր կուի կայ , անանկ անկանոն կուի՝ որ Սոյն գարու մէջ եղած պատերազմները մարդուն միտքը կը բերէ . կըռիւն մէջ այնքան անթութիւններ կ'ըլլան : Բաղադրին մէջ ամէն կողմէն բարեբարութիւն ընող մարդիկ կը տեսնեն . ամէն մէկուն բարեբարելու կերպը իրարմէ տարբեր , բայց ամէն

ալ իրարմէ սիրուն : Երաժիշտներ և Բալետի մարդիկ իրիկունները վաստակած ստակին հիւանդանոցներուն տալու ըլլալին առաջիկայ հասարակութեան կը ծանուցանեն . շատ բաղմունք կը ժողովին . և ասանցմէ եղած ստակը խոստացած տեղերնին կը խրուին : Կըռիւն մարդիկ իրենց մէջ մէկ ընկերութիւն մը սահմանած են , որուն նախագահն է հիմակուան մեծ սպարապետին կինը Տոնա Պէռնաւապինա Ռիպէնա . և օտարական կըռիւններն ողորմութիւն կը ժողովին : Այսք երբեմն կը ժողովին Պալ ալ կ'ընեն . և Փարիզը Եւրոպայի մօտ ըստած օրագիրներն ալ ասանց ժողոված տեղը կուգայ , որ կը կարգան . քանիչ ամէն կերպով Եւրոպայի նմանի կ'ուզեն . և Սոնթեյլիտէ օրագիրը շատ սէր ունի եւրոպացեայ վրայ : Բաղադրական կըթութիւնը այս տեղաց կը տարածուի գէպ 'ի Բարակուայ և Պոլիվիա և ուրիշ ներքի գաւառները : Եւրոպացիք չեն ուզեր որ այսպիսի քաղաք մը կործանի :

ԼԱԲԼԱԳԱ : Այս գաւառիս կառավարութեան նախագահ Ռօշա ճէնէնալը՝ որ իրեն խիստ վարմանքով անգղիացիներն ու գաղղիացիները մէկէն իրեն թշնամի ըրաւ , անոնք աւելի բարկացնելու ձամբայներ բռնած է : Եւ թուրք մը հանեց . ուրով Պուէնոս Երեղոյ պաշարող անգղիական և գաղղիական նաւերուն նաւապետները գողի և ծովասպառակի (խուռասանի) կը նմանցնեն . և որուն ձեռք ասանցմէ մարդ անցնի նէ՝ մեռցնելու հրահան կուտայ : Անգղիացիներն ու գաղղիացիները օրէ օր պաշարումը կը սաստկացնեն . և պաշարումը միտիկ չընողներէն ալ քանի մը նաւ այրեցին : Ղէնէնալ Ռիպէնան յուլիս 13ին իր զօրքով մինչեւ Բօլոնի գնաց , Օւիպօին կուսակիցներուն բաղմունքները կ'իմաց , յաղթեց և ջրուեց : Բօլոնիէն գէտէն մէկ նոր լուր մը չկայ :

ԵՐԳԵՆՆԵՐ

Բանի մը տարի է 'ի վեր աղգիս մէջ ուսման յառաջադիմութեան համար հաստատուած դանադան եղբայրութիւններուն արդիւնքը տեսնուելով այս բանիս համար գեղեցիկ եղբայրութիւն չեղած տեղեւորուն աղգասէր և ուսումնասէր բնակիչներն ալ կը տեսնամք որ սիրտ կ'առնեն իրենք ալ եղբայրութի հաստատուելու : Ինչպէս մօտերս Եւրոպայի տեղը Խաչ եկեղեցեայ գաղափարն յառաջադիմութեանը համար այն թաղի յարգի աղաները եղբայրութիւն մը հաստատեցին , իսկոյն առաջին տարուան հարկաւոր եղած ուսմաններուն համար դասատուներ կարգեցին և այն դպրատան ներքին տնօրէնութիւն ալ նոյն սուրբ Խաչ եկեղեցեայ գիտնական Տէր Յօհաննէս արժանապարգ Բաղադրական յանձնեցին բաշարձակ իշխանութեամբ : Երբարեւ այս մէկ մեծ խոհմութիւն մըն է որ գործեր է եղբայրութիւնը վստի զի գաղափարն մը ներքին տնօրէն մինչեւ ուսումնական անձն մը չըլլայ և անոր իշխանութիւնն ալ բացարձակ չի ծանցուի այն դպրատանը յառաջադիմութիւնը կատարելու կ'ըլլայ : Թէպէտ Երգիս լուրիւնը յիշեալ եղբայրութեանը բոլոր մեծ ու պղտիկ յարգի անգամներուն շնորհակալ ըլլալու պարտաւոր է , բայց յատկապէս՝ նախ վերոյիշեալ Տէր Յօհաննէս հօրը որ իւր Բաղադրական ծանր պաշտօնը արժանաւորապէս կատարելէն ետեւ իւր հանգստութեան փոքրիկ ժամանակն ալ դպրատանը գործերուն զսպելու աղգասիրութեամբ և անհատականութեամբ յանձնառու եղած է . երկրորդ՝ Եւրոպայի արտաւայտ Եւրատուական Խաչիկ աղային և Եւրոպայի մօտ Բիշիլիէան Եւրոպայի արտաւայտ տաճեւն սրբոյ գաղափարն ծանր ծախքին նպատամաւ տղայ ըլլալէն 'ի զատ տեղեցի եղբայրութեան աղիւս անձանց հետ ճամբարի եղբայրական գեղեցիկ սիրով կապուելով անոր ամէն մէկ հոգը տանելու ուխտ են ըրեր :

Յիշուի մեր բարեպաշտ Երգի արգէն գիտէ որ մարդոյս բնութեամբ փառքը Եւրոպայի հաճելի պիտի ըլլայ , անոր համար ժամանակ մը իրեն պէտք եղած Կիւղեցիները մեծ սիրով ու ջանքով շինելու նորոգեցելու զբաղուած էր , հիմա ալ նոյն սիրով ու ջանքով դպրոցները բարեկարգելու կը զբաղուի : Կիւղեցիներնին ինչպէս փառաւոր և բարեկարգ կը տեսնամք նէ՝ նոյնպէս ալ դպրոցներնին քիչ ատենի մէջ կատարելապէս ծաղկեալ տեսնալու տարակոյս չունիմք :

Բուրիէ տը Բօնադանգիւնօր օրագիրն հեղեւնակին հայասէր ոգւով գրած հետեւեալ յօդուածը շնորհակալութեամբ կը կարգամք :

« Հասարակաց կըթութեան համար Օսմանեան մեծադոր տէրութեան ըրած ջանքը տեսնալով Հայոց աղգը ինքն ալ այս բարի օրինակին հետեւելու

